

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ РАУФА АБЛЯЗОВА

RAUF ABLYAZOV UNIVERSITY
EAST EUROPEAN

Кафедра права та інформаційної справи

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ РИМСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Спеціальність

Д8 ПРАВО

Освітньо-професійна
програма

ПРАВО

Освітній ступінь

БАКАЛАВР

2026 рік

1 ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Статус навчальної дисципліни	обов'язкова
Шифр навчальної дисципліни (за ОПП)	ОК 11
Мова викладання	українська
Семестр	1
Обсяг дисципліни (у кредитах ЄКТС і годинах)	6/180
Передумови вивчення дисципліни:	ОК 10 Теорія держави і права
Анотація навчальної дисципліни:	Дисципліна «Основи римського цивільного права» є фундаментальною юридичною дисципліною, що вивчає правові інститути Стародавнього Риму, які стали основою для формування сучасних європейських і світових цивільно-правових систем. Курс спрямований на дослідження джерел римського права, його принципів, категорій і понять, які забезпечили універсальний характер цієї правової системи та її вплив на сучасне приватне право. Особлива увага приділяється аналізу таких інститутів, як право власності, зобов'язальне право, спадкове право, сімейне право, а також вивченню цивільно-правових договорів і способів захисту суб'єктивних прав.
Мета і завдання навчальної дисципліни:	<i>Мета:</i> сформувати у студентів ґрунтовні знання про зміст та особливості римського цивільного права, його значення для становлення сучасних цивілістичних доктрин і практики. <i>Завданнями курсу є:</i> - ознайомити з історією виникнення та розвитку римського права; - розкрити структуру та систему джерел римського права; - сформувати уявлення про основні інститути приватного права Стародавнього Риму; - розвинути навички аналізу правових категорій та порівняння їх із сучасним цивільним правом; - виховати правову культуру та повагу до традицій європейської правової думки.
Мета орієнтована на формування у студентів таких компетентностей:	ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.
Результати навчання:	РН11. Мати базові навички риторики. РН13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

2 ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Форма організації освітнього процесу	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Семестр вивчення	Обсяги за видами навчальних занять			Самостійна робота (год)	Вид індивідуального завдання	Форма підсумкового контролю (екзамен/залік)
				Лекції (год)	Практичні, семінарські (год)	Лабораторні (год)			
Денна форма навчання	6	180	1	42	28		110	контрольна робота	екзамен
Заочна форма навчання	6	180	1	4	2		174	контрольна робота	екзамен

3 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1 Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальна частина римського права

Тема 1. Поняття римського права, предмет та система.

Предмет, суб'єкт та метод римського цивільного права. Визначення римського цивільного права та його співвідношення з сучасним цивільним правом України. Співвідношення приватного права та цивільного права Стародавнього Риму та сучасної Європи. Генеза римського приватного права. Інститути римського цивільного права. Поділ римського права на приватне і публічне. Основні системи римського приватного права. Взаємозв'язок цивільного права та права народів. Предмет римського приватного права як навчальної дисципліни. Мета і завдання вивчення римського приватного права. Методи вивчення римського приватного права.

Тема 2. Джерела римського приватного права.

Поняття джерел римського права та сучасного права України. Види джерел римського цивільного права (джерела виникнення та змісту, пізнання та правоутворення). Звичаї. Закони XII таблиць як збірник звичаєвого права. Закони у Стародавньому Римі. Постанови народних зборів. Сенатусконсульти. Імператорські конституції. Едикти імператорів. Рескрипти. Мандати. Декрети. Кодифікація імператорських конституцій. Едикти магістратів (претора, курільного едила, правителя провінції) як специфічна форма правотворення. Кодифікація едиктів. Діяльність юристів. Форми діяльності юристів у Стародавньому Римі. Консультації правознавців. Твори римських юристів. Інституції Гая. Дигести. Твори римських істориків. Твори римських ораторів, письменників, сатириків, філософів тощо. Кодифікація римського права. Кодифікація Юстиніана. Кодекс Юстиніана. Дигести. Інтерполяції. Новели. Звід цивільного права.

Тема 3. Особи у римському праві.

Поняття особи та суб'єкта права в Стародавньому Римі. Цивільна правоздатність. Виникнення та припинення цивільної правоздатності. Зміст цивільної правоздатності. Обсяг цивільної правоздатності. Дієздатність. Чинники, які впливали на дієздатність у Стародавньому Римі. Види дієздатності. Опіка і піклування. Основний поділ населення Римської держави на вільних і рабів. Римське громадянство (виникнення, набуття, припинення). Правове становище римських громадян. Правове становище латинів. Правове

становище переґринів. Правове становище вільновідпущеників. Правове становище колонів. Правове становище рабів. Юридичні особи (universitas). Ознаки юридичної особи. Види юридичних осіб. Виникнення та припинення юридичних осіб у Стародавньому Римі. Представництво та його види в Стародавньому Римі. Діяльність прокуратора як вид добровільного представництва. Діяльність на підставі договору доручення

Тема 4. Сімейний статус фізичної особи.

Особливості регулювання сімейних відносин на різних етапах історії Стародавнього Риму. Римська сім'я. Споріднення. Поняття агнатської та когнатської сім'ї. Особи свого права та особи чужого права. Глава родини (pater familias). Лінії та ступені споріднення. Свояк. Шлюб і його види. Законний римський шлюб. Шлюб з чоловічою владою. Шлюб без чоловічої влади. Конкубат. Контуберніум. Укладення шлюбу. Форми шлюбних церемоній. Умови вступу до шлюбу. Підстави припинення шлюбу. Розлучення. Правові відносини подружжя. Особисті та майнові відносини подружжя у шлюбі з чоловічою владою. Особисті та майнові відносини подружжя у шлюбі без чоловічої влади. Посаг (придане). Дошлюбне дарування. Відносини батька і дітей. Батьківська влада. Підстави встановлення батьківської влади над дітьми. Узаконення. Усиновлення. Ароґація. Адопція. Підстави припинення батьківської влади. Відносини між матір'ю і дітьми

Тема 5. Захист цивільних прав. Позови.

Форми захисту порушених прав у Стародавньому Римі. Поняття і види приватної саморозправи. Самооборона. Обмеження приватної саморозправи. Встановлення системи викупів. Припинення приватної саморозправи. Поняття судового процесу. Види судового процесу. Легісакційний процес, його стадії. Формулярний процес. Позовні форми звернення. Іntenція. Демонстрація. Кондемнація. Ад'юдикація. Процесуальне представництво. Екстраординарний процес. Поняття і види позовів. Речовий позов (actio in rem). Персональний або особистий позов (actio in personam). Actio stricti iuris (позов - суворого права) та actio bonae fidei (позов - доброї совісті). Actio directa (- прямий позов) та actio contraria (- зворотний позов). Actio utilis (позов за аналогією). Actio ficticia (позов з фікцією). Кондикційний позов. Позови штрафні та реіперсекаторні. Actio noxae (ноксальний позов). Позовна давність. Початок, переривання та призупинення перебігу позовної давності. Відмінність законних строків від позовної давності. Спеціальні засоби преторського захисту. Інтердикти. Стимуляція. Реституція. Введення у володіння.

Змістовий модуль 2. Речі та речові права в римському праві

Тема 6. Речі та речові права: загальні положення.

Поняття речей у римському праві. Класифікація речей. Поняття майна. Речі божественного права (res divini iuris) і речі людського права (res humani iuris). Речі приватні та публічні. Речі природного походження та речі штучно створені. Речі тілесні (res corporales) та безтілесні (res incorporales). Речі, допущені до обігу (res in commercio) та речі, вилучені з обігу (res extra commercium). Співвідношення понять товар і річ. Речі манципні та неманципні (res mancipi та res nec mancipi). Ритуал «mancipatio». Речі рухомі (res mobiles) та нерухомі (res immobiles). Речі індивідуальні (species) і родові (genera). Речі споживні (res quae usu consumuntur) та неспоживні (res quae usu non consumuntur). Подільні та неподільні речі. Речі прості, складні та складені. Плоди і доходи. Послуги залежних осіб (mercedes). Рента із земельних ділянок (pensiones). Проценти з капіталу (usure). Поняття речового і зобов'язального права. Види речових прав.

Тема 7. Володіння.

Поняття володіння (possessio) у римському праві. Володіння (посідання) і право володіння. Історичні умови виникнення інституту володіння у Стародавньому Римі. Фактичний склад відносин володіння (animus possidendi та corpus possessionis).

Співвідношення володіння з правом власності. Умови встановлення володіння (фактичне панування над річчю та володільницьке волевиявлення). Способи та правові наслідки набуття законного та незаконного (добросовісного і недобросовісного) володіння. Припинення володіння. Первісне та похідне володіння. Натуральне та цивільне (інтердиктне) володіння. Володіння кредитором річчю, яку передано в реальну заставу. Володіння в порядку секвестру. Прекарне володіння. Посесорний і петиторний захист володіння. Види володільницьких інтердиктів

Тема 8. Право власності.

Формування поняття про право власності у Стародавньому Римі. Характерні риси відносин власності. Поняття і зміст права власності. Право володіння. Право користування та право збору плодів (право одержувати прибутки). Право розпорядження. Право захисту. Обмеження права власності. Види права власності. Квіритська власність. Провінційна власність. Преторська або бонітарна власність. Спільна власність. Спосіб набуття права власності (*modus acquirendi*) і титул набуття (*titulus acquirendi*). Первісні способи набуття права власності. Захоплення безгосподарної речі (*occupatio*). Переробка речі (*specificatio*). Злиття (*confusio*) та змішування (*commixtio*) речей. З'єднання речей (*accessio*). Набувальна давність (*usucapio*). Правові способи похідного набуття права власності (манципація, уступка права, традиція). Припинення права власності. Захист права власності. Віндикаційний позов (*res vindicatio*). Негаторний позов (*actio negatoria*). Прогібіторний позов (*actio prohibitoria*). Публіціанський позов (*actio in rem Publiciana*)

Тема 9. Права на чужі речі.

Історичні умови виникнення прав на чужі речі у Стародавньому Римі. Поняття та особливості прав на чужі речі. Види прав на чужі речі. Сервітути: поняття та види. Законні, договірні, заповідальні й преторські сервітути. Способи встановлення сервітутних прав. Припинення сервітутних прав. Захист сервітутів. Земельні (предіальні) сервітути, їх особливості. Міські та сільські сервітути. Приватні та публічні сервітути. Особисті (персональні) сервітути. Узуфрукт. Узус. Право користування чужим житлом (для проживання). Право користування чужою робочою силою (рабами) або тваринами (худобою). Емфітевзис (право користування чужою земельною ділянкою сільськогосподарського призначення). Підстави встановлення емфітевзису. Права та обов'язки емфітевта та власника земельної ділянки. Захист емфітевзису. Припинення емфітевзису Суперфіцій (право користування чужою земельною ділянкою для забудови в межах населеного пункту). Підстави встановлення суперфіцію. Права та обов'язки суперфіціаря і власника земельної ділянки. Припинення суперфіцію. Право застави (заставне право). Поняття застави. Форми застави. Фідуціарна угода. Пігнус. Іпотека: поняття, види, підстави виникнення і припинення

Змістовий модуль 3. Загальні положення про зобов'язання в римському праві

Тема 10. Загальні положення про зобов'язання.

Поняття зобов'язання та його роль в економічному житті суспільства. Зміст зобов'язання. Відмінність речового та зобов'язального права. 9 Види зобов'язань. Цивільні (*civiles*), преторські (*honorariae*) та натуральні (*naturales*) зобов'язання. Подільні (*obligatio dividue*) та неподільні (*obligatio individue*) зобов'язання. Альтернативні зобов'язання. Факультативні зобов'язання. Односторонні та двосторонні зобов'язання. Сторони в зобов'язанні. Множинність осіб у зобов'язанні. Часткові та солідарні зобов'язання. Заміна осіб у зобов'язанні. Новація. Цесія. Переведення боргу. Підстави виникнення зобов'язань. Поняття і види юридичних фактів. Виконання зобов'язань. Вимоги належного виконання зобов'язань. Забезпечення виконання зобов'язань. Порука (*adpromissio*). Завдаток (*arra*). Неустойка (*stipulatio poenae*). Застава. Поняття невиконання або неналежного виконання зобов'язань. Вина. Форма вини (умисел та необережність). Майнова шкода (збитки). Наслідки невиконання зобов'язань. Підстави звільнення боржника від відповідальності за невиконання або

неналежне виконання зобов'язань. Випадок (casus). Непереборна сила (vis major). Припинення зобов'язань, крім виконання. Новація. Залік. Поєднання кредитора і боржника в одній особі. Неможливість виконання (impossibilium). Звільнення від боргу (remissio debiti)

Тема 11. Договори: загальні положення.

Поняття і види договорів. Односторонні та двосторонні договори. Договори «суворого права» та договори «доброї совісті». Консенсуальні, реальні, вербальні та літеральні контракти. Пакти. Зміст договору та його елементи (істотні, звичайні, випадкові). Умови і строки в договорі. Мета договору. Умови дійсності договорів. Законність договору. Вільне волевиявлення сторін. Помилка. Обман. Правоздатність і дієздатність сторін договору. Визначеність змісту договору. Форма договору. Реальна можливість виконання договору. Укладення договору. Оферта. Акцепт.

Тема 12. Окремі види договірних зобов'язань.

Вербальні контракти (verbis). Стипуляція (stipulatio). Клятвена обіцянка вільновідпущеника (jusjurandum liberti). Встановлення приданого (dotis dictio). Літеральні (письмові) контракти (litteris), способи їх укладення. Журнал (adversaria). Книга прибутків і видатків (codex accepti et expensi). Синграф (syngrapha). Хірограф (chirographum). Консенсуальні контракти, їх види. Договір купівлі-продажу (emptiovenditio). Договір найму речей (locatio rei). Договір найму послуг (locatio conductio operarum). Договір найму роботи (locatio conductio operis). Договір доручення (mandatum). Договір про сумісну діяльність або договір товариства (societas). Реальні контракти. Позика (matuum). Позичка (commodatum). Зберігання, схов (depositum). Договір застави (contractus pignoratitius). Поняття та види безіменних (інномінальних) контрактів. Договір міни (permutatio). Оціночний договір (aestimatum). Прекарій (precarium). Пакти (pactum). Додаткові (приєднані) пакти. Преторські пакти. Законні (імператорські) пакти

Тема 13. Позадоговірні зобов'язання.

Зобов'язання ніби з договорів (квазіконтрактів). Поняття та ознаки ведення чужих справ без доручення. Права та обов'язки гестора (negotiorum gestor) і господаря (dominus negotii). Зобов'язання, що виникали з безпідставного збагачення (condicti sine causa). Позов про стягнення оплаченого неіснуючого боргу (condictio indebiti). Позов про повернення наданого, мета якого не здійснилася (condictio causa data causa non secuta). Позов про повернення одержаного від крадіжки (condictio ex causa furtiva). Позов про набуття за несправедливою підставою (condictio ex causa injusta). Деліктні зобов'язання. Особиста образа (injuria). Крадіжка (furtum). Пограбування (rapina). Неправомірне знищення або пошкодження чужого майна (damnum injuria datum). Загроза (metus). Обман (dolus malus). Квазіделікти (quasi ex delicto). Відповідальність судді за неналежне здійснення судового провадження. Відповідальність за викинуте або вилите із помешкання на вулицю. Відповідальність за небезпечне для оточення виставлене, підвішене або вивішене майно

Тема 14. Спадкове право.

Поняття спадкового права. Спадкування (hereditas). Спадкове майно (спадкова маса, спадщина). Спадкодавець і спадкоємець. Види спадкування. Відумерла спадщина (bona vacantia). Основні етапи розвитку римського спадкового права. Спадкування за jus civile. Спадкування за преторським едиктом. Спадкування за імператорськими законами. Спадкування за правом Юстиніана. Стадії процесу спадкування. Відкриття спадщини. «Лежача» (hereditas jacens) спадщина. Прийняття спадщини (hereditas aditio). Спадкова трансмісія. Захист спадкових прав. Спадкування за заповітом. Поняття заповіту (testamentum). Заповідальна правоздатність. Приватні та публічні заповіти. Усні та письмові заповіти. Структура заповіту. Призначення спадкоємця. Обмеження заповідальної свободи в римському праві. Обов'язкова частка в спадщині. Втрата заповітом сили. Спадкування за законом. Черги

спадкоємців. Сингулярне наступництво. Легат (legatum), порядок його отримання. Обмеження легатів в римському праві. Чверть Фальцидія. Фідеїкоміс (fideicommissum)

3.2 Тематика лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Поняття римського права, предмет та система	2	2
2.	Джерела римського приватного права		
3.	Особи у римському праві	4	
4.	Сімейний статус фізичної особи	4	
5.	Захист цивільних прав. Позови	4	
6.	Речі та речові права: загальні положення	4	
7.	Володіння	4	
8.	Право власності	4	2
9.	Права на чужі речі	4	
10.	Загальні положення про зобов'язання	4	
11.	Договори: загальні положення	2	
12.	Окремі види договірних зобов'язань	4	
13.	Позадоговірні зобов'язання	2	
14.	Спадкове право	4	
Усього годин		42	4

3.3 Тематика семінарських занять

№ з/п	Назва теми заняття	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Поняття римського права, предмет та система	4	2
2.	Джерела римського приватного права		
3.	Особи у римському праві	4	
4.	Сімейний статус фізичної особи	2	
5.	Захист цивільних прав. Позови	2	
6.	Речі та речові права: загальні положення	2	
7.	Володіння	2	
8.	Право власності	2	
9.	Права на чужі речі	2	
10.	Загальні положення про зобов'язання	2	
11.	Договори: загальні положення	2	
12.	Окремі види договірних зобов'язань	2	
13.	Позадоговірні зобов'язання	2	
14.	Спадкове право	2	
Усього годин		28	2

3.4 Самостійна робота студентів (СРС)

№ з/п	Тема СРС	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Поняття римського права, предмет та система	6	12
2.	Джерела римського приватного права	8	14
3.	Особи у римському праві	8	12
4.	Сімейний статус фізичної особи	8	12
5.	Захист цивільних прав. Позови	8	12
6.	Речі та речові права: загальні положення	8	12
7.	Володіння	8	12
8.	Право власності	8	12
9.	Права на чужі речі	8	14
10	Загальні положення про зобов'язання	8	12
11	Договори: загальні положення	8	12
12	Окремі види договірних зобов'язань	8	14
13	Позадовірні зобов'язання	8	12
14	Спадкове право	8	12
Усього годин		110	174

3.5 Індивідуальні завдання

Однією з форм позааудиторної самостійної роботи студента є виконання індивідуальних завдань (ІЗ). ІЗ оцінюється окремою кількістю балів. Студенти виконують ІЗ у формі контрольної роботи. Контрольна робота передбачає відповіді студентів на контрольні питання.

Завдання 1. Теоретичне питання

1. Розкрийте поняття та основні етапи розвитку римського цивільного права.
2. Дайте характеристику системі джерел римського приватного права.
3. Проаналізуйте вплив римського права на формування сучасних європейських цивільно-правових систем.

Завдання 2. Практична задача

Ситуація:

Римський громадянин Луцій уклав із Секстієм договір купівлі-продажу земельної ділянки. Однак після передачі речі з'ясувалося, що ця ділянка перебувала у спільній власності Луція та його брата Тиберія. Тиберій виступив із позовом проти Секстія, вимагаючи визнати угоду недійсною.

Питання до задачі:

1. Який вид договору було укладено між сторонами?
2. Чи міг Луцій самостійно відчужити земельну ділянку?
3. Які засоби захисту мав Тиберій?
4. Як, на вашу думку, міг би вирішити спір претор?

Завдання 3. Аналітичне питання

Поясніть значення таких латинських висловів у римському праві та наведіть приклади їх сучасного застосування:

1. *Pacta sunt servanda* (Договори повинні виконуватися).
2. *Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet* (Ніхто не може передати іншому більше прав, ніж має сам).
3. *Actio in rem* (Позов до речі).

Завдання 4. Творче питання

Складіть власний приклад життєвої ситуації, яка може бути вирішена за допомогою норм римського цивільного права. Визначте, яке право або інститут застосовується, і як вирішив би цю справу претор.

Вимоги до виконання:

1. Обсяг роботи: 8–10 сторінок.
2. Використати не менше 5 наукових джерел (підручники, навчальні посібники, статті).
3. Робота має містити: титульний аркуш, план, виклад завдань, список використаних джерел.

3.6 Форми поточного, проміжного та підсумкового контролю

Контрольні заходи з перевірки успішності засвоєння навчального матеріалу з дисципліни включають: поточний контроль, виконання ІЗ, проміжний контроль.

Поточний контроль має на меті перевірку виконання завдань як аудиторної, так і самостійної роботи студентів та може проводитися в таких формах:

- заслуховування і публічне обговорення підготовлених виступів, доповідей з тематики занять;
- перевірка виконання практичних завдань на аудиторних заняттях;
- усне опитування або письмовий контроль на аудиторних заняттях;
- перевірка виконання завдань СРС.

Контроль виконання ІЗ здійснюється у формі перевірки виконання контрольної роботи.

Проміжний контроль проводиться у формі усного і письмового опитування за матеріалами тем змістових модулів курсу.

Формою *підсумкового контролю* з навчальної дисципліни «Основи римського цивільного права» є *екзамен*.

При проведенні *підсумкового контролю* у формі електронного тестування використовується набір тестових завдань, які містяться в бібліотеці електронних курсів системи дистанційного навчання Moodle.

3.7 Методика навчання

Лекції (проблемні лекції, лекції-демонстрації з використанням мультимедійного обладнання).

Семінарські заняття (доповіді, виступи, публічне обговорення питань тем курсу, виконання завдань).

Самостійне навчання: виконання завдань самостійної роботи; індивідуальних завдань; робота з навчальною літературою, правовими джерелами.

4 КРИТЕРІЇ І ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Кожний вид поточної навчальної роботи студента оцінюються за 5-бальною шкалою.

Критерії оцінювання роботи студентів на семінарських, практичних заняттях, виконання завдань СРС:

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки. Може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує завдання, не передбачені навчальною програмою; вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки. За зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; має стійкі навички виконання завдання.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки. Планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань. Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді. Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Критерії оцінювання виконання індивідуальних завдань (ІЗ)

Оцінка	Критерії оцінювання
10 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки. Може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує завдання, не передбачені навчальною програмою; вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань.

Оцінка	Критерії оцінювання
8-9 балів	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки. За зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; має стійкі навички виконання завдання.
7 балів	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки. Планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.
6 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань. Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.
5 балів	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді. Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.
< 5 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Згідно з діючою системою комплексної діагностики знань студентів, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань студентів здійснюється за 100-бальною системою.

Підсумкова оцінка виставляється на підставі суми накопичених балів студентом, отриманих у ході поточного, рубіжного контролів, виконання ІЗ, складання екзамену.

Схема розподілу балів:

50 балів (поточний, рубіжний контроль)	10 балів (контроль виконання індивідуальних завдань)	40 балів (підсумковий контроль)

Мінімальний пороговий рівень з кожного виду контролю:

30 балів (поточний, рубіжний контроль)	5 балів (контроль виконання індивідуальних завдань)	25 балів (підсумковий контроль)

Підсумкова семестрова оцінка за 100-бальною шкалою переводиться у національну шкалу відповідно до таблиці:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Шкала ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи)	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	задовільно	
64-73	D		
60-63	E	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX		
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5 ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з вивчення навчальної дисципліни «Основи римського цивільного права» є:

- тести;
- індивідуальні завдання;
- усні, письмові відповіді при проведенні контрольних заходів (рубіжний контроль);
- доповіді і виступи на заняттях;
- проведення опитування на заняттях;
- звіти з виконання завдань СРС;
- звіти з виконання практичних завдань;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

6 ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ І МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Електронні ресурси: конспект лекцій, електронна бібліотека навчальної літератури, презентації окремих тем, банк тестів, методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів.

7 РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Козуб І. Г., Боднарук М. І. Основи римського цивільного права : навч. посібник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/1bac_pravo/Kozub-I.H.Osnovy-rymskoho-tsyvilnoho-prava--2020.pdf?utm_source=chatgpt.com.
2. Арабаджи Н. Б. Атаманова Н. В. Історичні аспекти впливу римського права на становлення сучасних правових систем. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 11.16. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.3.1>
3. Баронін Д.Б., Кузнєцова Л.В., Тептюк Л.М. Звичай як джерело римського права та його вплив на національну та міжнародно-правову систему. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 28-30. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/3>
4. Ваганова І.М. Сервітути та узуфрукт у римському праві. *Нове українське право*. 2021. Вип. 4. С. 9-13. <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.1>
5. Ваганова І.М. Договори в римському праві та в сучасному цивільному праві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 2. С. 47-50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-2/10>
6. Головач А.Й. Позов у цивільному процесі Стародавнього Риму. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 5. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.22>
7. Римське цивільне право : практикум / Уклад. Лубко І. М., Попова Н. О. Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2017. 492 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/1964/1/rim.pdf>